

COLÒMBIA. CONTEXT SOCIAL I POLÍTIC

Febrer de 2011

Any nou: tot igual. La violència, la impunitat,... sembla que res no canvia

Després del parèntesi de les vacances (aquí estivals), i d'una relativa calma pel que fa als esdeveniments en el país, l'any nou no va començar amb novetats significatives. Acaba d'arribar a l'oficina un darrer comunicat que confirma que ahir van ser assassinats cinc membres d'una comunitat indígena de Pasto (entre ells dos nens) i que va haver-hi més de 16 ferits. Divendres van ser dos sacerdots d'un municipi al costat de Bogotá els que van ser assassinats. S'havien destacat pel seu treball en matèria de drets humans...

El llistat de sindicalistes assassinats (l'índex més alt del món), i de dirigents socials morts o amenaçats continua. Durant aquestes vacances, dos joves estudiants d'una de les universitats més prestigioses i elitistes del país, *la Universitat de los Andes*, van ser assassinats per paramilitars al departament de Córdoba. Estaven fent una investigació per als seus estudis de biologia a la zona. Aquesta nova barbàrie va tenir un ressò mediàtic espectacular i una actuació contundent per part del govern, amb l'enviament de tropes i l'establiment d'una recompensa econòmica per qui informés sobre els agressors. L'actuació governamental va aixecar crítiques en molts sectors socials: *¿per què els morts de condició humil que es produeixen a diari no tenen el mateix tractament?*, es preguntaven moltes persones.

El darrer informe (gener de 2011) de *Human Rights Watch* és més que eloqüent. La situació de violació dels drets humans i sobretot, d'impunitat, no ha canviat gaire en aquests darrers mesos. Els actors armats, les guerrilles, però sobretot les denominades BACRIM (bandes criminals), que no són res més que els antics paramilitars adaptats al nou context, continuen atemorint la població. L'exèrcit colombià continua també quedant en entredit i en evidència després d'alguns atacs i violacions flagrants de drets humans comesos contra la població civil.

Negociacions amb les guerrilles?

L'any començava també amb un comunicat del màxim dirigent de les FARC, Alfonso Cano, en el que feia referència explícita a la Llei de terres i de víctimes, tot criticant-la i manifestant que el seu contingut i les expectatives que havia aixecat no eren creïbles. El que resultava sorprenent és que des de les pròpies FARC es parlés d'una proposta governamental, ni que fos per criticar-la. Entre la comunitat internacional es comença a pensar que hi ha una pre-negociació soterrada i que ja s'estan establint els paràmetres d'un nou intent d'establiment del diàleg amb el govern.

L'emergència de l'hivern.

Potser entre la població la notícia més destacada és que ha deixat de ploure, si més no d'aquella manera tan intensa en què ho ha fet els darrers quatre mesos. Es comencen a avaluar els efectes de les pluges i sabem que serà un any difícil: molts cultius s'han fet malbé i els preus dels productes bàsics pujaran en el mercat. De fet, ja han pujat.

Responent a la crida internacional que va efectuar el govern, moltes de les agències internacionals presents a Colòmbia van respondre amb ajut humanitari. El govern colombià volia evitar que es tornessin a donar casos de corrupció amb aquests ajuts, i ha posat al capdavant de la gestió –nomenant-lo president de la Junta Directiva del Fons de Calamitats– a l'expresident de *Bancolombia*, Jorge Londoño, en un intent de transmetre una imatge de rigor i transparència. Ja s'ha donat oficialment per tancat el període d'estat d'emergència, en el que s'han aprovat diverses lleis de manera excepcional per poder fer front de manera efectiva a la situació. La reconstrucció serà costosa i segurament llarga, especialment en els departaments de la costa. El govern hi veu una oportunitat, i vol aprofitar aquesta reconstrucció per impulsar l'economia.

"Tu a Washington, jo a Davos".

Pel que fa a l'agenda internacional del govern, continua molt intensa. La setmana passada el president Santos viatjava oficialment a França on va entrevistar-se amb el president Sarkozy, i posteriorment acudia a Suïssa, on participava al *Foro Econòmic de Davos*. Intenta clarament buscar recolzament per a una de les seves grans propostes de mandat: l'ingrés de Colòmbia al si de l'OCDE, *el club dels rics*. Santos vol que Colòmbia esdevingui el tercer estat llatinoamericà, després de Xile i de Mèxic, que s'integra en aquesta organització. Si ho aconseguís, el paper de la cooperació internacional s'hauria –en el millor dels casos– de repensar, però seria francament difícil continuar defensant un treball de cooperació amb un estat considerat "ric". Així, algunes ambaixades en el país consideren molt difícil seguir enviant recursos a Colòmbia, si el president insisteix a promocionar una imatge de "país emergent".

De tota manera, també és sorprenent que en la seva primera visita oficial a Europa no hagi visitat Madrid, tradicional primer destí dels mandataris llatinoamericans. En tot cas, ja ha anunciat el seu interès en viatjar a Espanya en la propera primavera.

Mentrestant, el vicepresident Angelino Garzón iniciava una visita oficial als Estats Units, on en una agenda molt intensa (mostra segurament del seu bon estat de salut, recuperat ja de les intervencions cardíaques), ha tingut entrevistes amb la Secretària d'estat, Hillary Clinton, amb importants representants del món polític i empresarial, i – amb el que se suposa que són el seu fort– les organitzacions sindicals d'aquell país. Buscava aliats per a l'aprovació del TLC, que malgrat tot encara es troba lluny de ser una realitat.

La cursa per la presidència del ministre Vargas Lleras i possibles fisures en el govern.

Mentrestant, el *superministre* d'Interior i Justícia, Germán Vargas Lleras, ocupa les portades dels noticiaris colombians, amb una agenda d'una intensitat inexplicable. El que va ser candidat presidencial pel partit Cambio Radical, i

contrincant de Santos a les darreres eleccions colombianes, no amaga el seu interès en tornar a ser candidat en algun altre moment, i sobretot no amaga la seva voluntat de ser algun dia President. Hi ha qui diu que està permanentment *en campanya*. Acaba d'anunciar la redacció d'una Llei de Gènere i ha convidat a les entitats i a la comunitat internacional a un gran acte el dia 8 de març. Paral·lelament continua treballant en matèria de Drets Humans (competència de la vicepresidència) i de Gènere (de moment la Conselleria Presidencial de la Dona no té un cap visible) tot i que Angelino Garzón ja havia manifestat anteriorment que aquest era un tema que portaria directament ell.

Les diferències però, en el si del govern, van molt més enllà. El cas més clar és el de la terminologia amb que uns i altres es refereixen al conflicte armat. Mentre per la Cancillería (Exteriors) no es pot parlar de "conflicte armat" en cap document oficial (com en les èpoques d'Uribe), tot intentant oferir una imatge d'un país dinàmic i tranquil on les inversions són benvingudes, vicepresidència sí parla clarament de l'existència d'aquest conflicte.

Un nou ambaixador espanyol: una nova política?

A principis de gener va presentar les seves credencials com a nou ambaixador d'Espanya a Colòmbia, el Sr. Nicolás Martín Cinto. El seu antecessor no havia deixat precisament una bona imatge entre els membres de la comunitat internacional ni en el món de les ONGs. S'havia alineat absolutament i "sense fisures" –com ell mateix deia- amb les tesis del president Uribe i havia fet una defensa de la inversió espanyola en el país a costa d'ometre els grans desafiaments que tenia el govern i el país en matèria de drets humans, així com la negació de la seva violació constant. Recordem que en aquesta darrera època de la presidència d'Uribe i de l'anterior ambaixador, el volum de les empreses espanyoles que s'ha instal·lat a Colòmbia s'ha incrementat considerablement, a l'igual que el volum de negoci, que també s'ha *disparat* –disculpeu la paraula, tenint en compte el context violent-. Així, junt amb les grans empreses com BBVA, Repsol, Telefónica,... també hi ha mitjanes i petites empreses fent tot tipus de negocis.

El nou ambaixador, negociador de segrestos a Somàlia, i de caràcter senzill i amable –en clara contraposició a l'anterior- ha aixecat fortes expectatives entre els membres de la cooperació espanyola pública i privada. El que no se sap encara és si aquest nomenament respon a un nou rumb de la política espanyola en aquest país, i fins i tot a una voluntat d'involucrar-se més en la resolució del conflicte per part del govern espanyol, o bé estem davant d'una mera transició dintre del funcionariat.

Sí que s'han anunciat però, retalls significatius en el recurs de la cooperació espanyola en general, i molt concretament a Colòmbia. Sembla ser que afectaran principalment a la cooperació multilateral (la contribució al PNUD per exemple s'ha vist reduïda de manera molt significativa), i que intentarà mantenir-se la cooperació directa i la de les ONGs. Les que ja s'han vist radicalment disminuïdes són les despeses de funcionament intern de l'AECID (viatges, cursos, telefonia, material,...).

La nova cursa electoral i els tallers democràtics de l'expresident Uribe.

El proper mes de novembre hi ha previstes eleccions municipals i departamentals. La cursa electoral comença i els partits estan definint els candidats. Hi ha candidats anunciats fa molt de temps, però encara falten per confirmar-se moltes candidatures. A Medellín sembla ser que Aníbal Gaviria (l'exgovernador d'Antioquia) es presentaria pel Partit Liberal a l'Alcaldia, i que a la governació es podria presentar Sergio Fajardo, pel partit Verd. A Bogotà el tema està molt més complicat. Peñalosa –l'exalcalde d'aquesta ciutat- es deixa temptar pel partit de la U, i també pels verds. El Polo Democràtic està en franc retrocés i serà difícil que aconsegueixi grans èxits després dels escàndols de suposada corrupció amb Samuel Moreno al capdavant de l'Alcaldia de Bogotà.

El que sí que és cert és que l'expresident Uribe no vol retirar-se de la primera línia política. El seu reconeixement ha baixat significativament –és cert-, i ja no és l'expresident del poder absolut que era fa sis mesos. Les darreres notícies sobre "chuzadas" i males arts han empobrit la seva imatge i ha baixat molt el seu nivell de valoració entre la població. Tot i això, no podem menysprear el seu gran poder de seducció. Aquesta setmana ha iniciat els seus *tallers democràtics*, trobades de 2-3 dies en assemblees populistes arreu del territori on es proclamaran els candidats electorals del partit de la U, i els seus programes electorals. Aquests *tallers* seran pràcticament tots els caps de setmana fins al juliol, amb la qual cosa té garantit que se'n parlarà d'ell constantment.

Pla de desenvolupament del govern i pla de cooperació.

El govern està tancant la redacció del seu pla de desenvolupament a quatre anys vista tal i com l'obliga la legislació. En contra del que es podia suposar –i del que manifesta el propi govern- aquest ha estat un document elaborat unilateralment per l'equip ministerial, sense període consultiu i sense escoltar ni la societat civil (les ONGs, els sindicats, les universitats), ni tampoc la comunitat internacional. Encara no hem vist el document, ni tampoc sabem si hi haurà camins reals de participació i debat previs a la seva presentació per aprovació final.

Paral·lelament la direcció de cooperació colombiana ha presentat un document d'estratègia en cooperació internacional a quatre anys vista, que també ha estat elaborat unilateralment. Curiosament es presenta abans que el pla general de desenvolupament i fa molt èmfasi en Colòmbia com a país oferent de cooperació a altres països del Sud (cooperació sud-sud)

La llei de terres i de víctimes entra en el Senat

Després de passar la primera aprovació al Congrés, la llei ha entrat en discussió al Senat. Moltes organitzacions socials i partits polítics –especialment d'esquerres- esperen que en aquest període s'obri de nou el debat d'alguns

temes importants que segons els seus dirigents no han quedat ben resolts. És especialment conflictiu la data a partir de la qual les víctimes serien reparades, que el projecte inicialment aprovat determina a partir de 1992 (tenint en compte el gran nombre d'assassinats polítics anteriors a aquesta data que han quedat en la impunitat i sense reparació, sobretot els casos de militants i dirigents de la UP). També hi ha veus que afirmen que el país en aquest moment d'emergència i damnificats per l'hivern, no pot fer front a una despesa d'aquestes característiques.

El ponent de la llei és el senador Roy Barreras, del partit de la U, la qual cosa fa pensar que serà difícil aquest acostament a les demandes de la societat civil.

I altres breus temes de l'actualitat....

Baltasar Garzón a Colòmbia.

S'ha filtrat en els mitjans de comunicació que el govern colombià podria fitxar per un període de sis mesos al jutge Baltasar Garzón com assessor en matèria de drets humans –amb finançament exclusiu de la cooperació espanyola, i a proposta directa de la Ministra d'Exteriors, Trinidad Jiménez-. Se sabia amb anterioritat la possibilitat de què Garzón vingués a Colòmbia, però ha sobtat molt que vingui a col·laborar directament amb el govern i hi ha qui es pregunta si vindrà a assessorar en els casos que el govern colombià té oberts en la justícia internacional. De moment no hi ha res de cert, però ha estat la notícia polèmica de la darrera setmana.

L'alliberament de cinc segrestats i Piedad Córdoba.

Les FARC va anunciar a finals d'any que alliberaria cinc dels segrestats que estan en el seu poder, però que només ho faria si la mitjancera era l'exsenadora Piedad Córdoba. El gest s'interpreta com un desagravi a l'exsenadora després de què fos destituïda pel Procurador per contactes –segons ell- il·legals amb aquesta guerrilla. S'espera aquest alliberament en els propers dies després de què el govern donés el seu vist-i-plau a aquesta acció.

Més informació d'interès:

- Informe de gener 2011 de *Human Rights Watch*
- Revista *Semana*.
- Blog "La Panamericana" dels corresponents de TV3 i Catalunya Ràdio
- Pàgines web: *Verdad abierta* i *La silla vacía*

Julián Artacho

Bogotà

2 de febrer de 2011